

- zu mezi předprsní s cimbuřím a štítem paláce by byla příliš úzká.
- 12) Zde stojí za zmínku, že zhruba na předělu mezi spodní částí hradby, která je provázaná s JV zdí paláce, a svrchní části s ochozem a cimbuřím, která provázaná není, došlo k výraznější změně v hornině používané pro lomové zdivo, jak je dobře vidět na vnějším, JZ líci (nápadný předěl v barevnosti). Svědčí to pro změnu zdroje, která by (ale jen zcela hypoteticky) mohla korespondovat se změnou skupiny zedníků.
- 13) Ze situace na svislém řezu hradbou bylo možno usoudit, že již tento zásah přispěl k oslabení statiky dané partie zdiva, které se nepříznivě projevovalo při postupu chátrání zříceniny paláce, jež vyvrcholilo úplnou destrukcí.
- 14) Srov. V. Razím 2005, o. c. v pozn. 2, a tam cit. liter.
- 15) Tamtéž; T. Kyncl, o. c. v pozn. 2.
- 16) J. Zavřel, o. c. v pozn. 2.
- 17) K. Žák – R. Příkrýl – Z. Weishauptová, K původu neobvyklých hornin ve zdivu hradu Týřova, Průzkumy památek XXIV, č. 1, 2017, s. 153–159. Největší z těchto skupin se nachází kolem nově zjištěného sklepního okénka (obr. 11 vlevo dole).

DIE ERGÄNZUNG DER ERKENNTNISSE VON DER BAUENTWICKLUNG DES TURMPALAS DER BURG TÝŘOV

Die Materialie legt die Ergebnisse der ergänzenden Untersuchung und Dokumentierung des Turmpalاس der königlichen Burg Týřov (erstmal 1249 erwähnt) an der Mittelböhmen (KG Karlova Ves, Bez. Rakovník [Rakonitz]) dar. Die Untersuchung wurde infolge einer ziemlich großen Mauerwerk-Destruktion im Jahre 2015 hervorgerufen. Die Burg ist vor allem durch ihr System von runden Türmen in der Wehrmauer des Vorderteils der Anlage bekannt. Der Palas befindet sich in der Schlusspartie des oberen Burgteils als ein quadratischer unterkellerte Bau mit Maßen zu ca. 12x12 m und mindestens 4 flachgedeckten Obergeschossen, dendrochronologische Datierung in die 1260er bis 1270er Jahre. Die Hauptfeststellung betrifft den Bauvorgang, und bezeugt eine Improvisation und wechselnde Wirkung von unterschiedlichen Baugruppen, ohne größere Koordinierung. Der Palas zusammen mit angeschlossenen Wehrmauerabschnitten war annähernd in die halbe Erdgeschosshöhe ausgebaut worden, dann folgte die Vollendung der Wehrmauer samt dem Zinnenkranz, und zwar auch am Umfang von Palas (oder wenigstens an seinem Teil). Dann wurde der Wehrgang mit Zinnenkranz innerhalb des Palas gehoben und der Palas vollendet. Der ganze Prozess spielte sich wohl nur in der Periode von wenigen Bausaisons ab.

ABBILDUNGEN

Abb. 1: Týřov, Burg (Bez. Rakovník [Rakonitz]) – Inneres vom Turmpalاس, Ansicht von Nordwesten, Zustand 2001. Rechts die mit einer vertikalen Fuge geteilte Südwestmauer. Das Mauerwerk links von der Baufuge ist 2015 abgestürzt (s. Abb. 5), samt den Lagern nach Erdgeschossdeckenbalken. Links oben Lageplan der Burg mit der ersichtlich gemachten Lage des Palas (alle Fotos Autor, falls nicht anders angegeben).

Abb. 2: Týřov, Burg, Turmpalاس, Gesamtansicht von Südosten (Zustand 2011).

Abb. 3: Týřov, Burg, Turmpalاس, Vergleich des Zustandes gemäß der Bauaufnahme 2008 und der aus dem Jahr 2015. Oben – Grundriss in der Höhe des 1. Obergeschosses, in der Mitte – vertikaler Schnitt über die Südwestmauer mit Blick zur inneren Südostwand. Die Pfeile bezeichnen den Abschnitt, wo die südöstliche Mauer mit Baufuge zur Südwestmauer angeschlossen war (vgl. Abb. 1, 8, 9, 10); unten – vertikaler Schnitt über die Südostmauer mit Blick zur inneren Südostwand (vgl. Abb. 5, 6 – Bauaufnahme T. Vyleta u. Koll., fachliche Mitarbeit V. Razím).

Abb. 4: Týřov, Burg, Turmpalاس, Kellerfenster, in der Südwestmauer gefunden, mit verschwundenem Gewände, Ansicht von Nordwesten (vgl. Abb. 3 – in der Mitte [Foto J. Kypta., 2016]).

Abb. 5: Týřov, Burg, Turmpalاس, Blick vom Inneren des Palas zur Südwestwand, Zustand nach Destruktion 2015. In der Mitte Mauerhaupt der Brustwehr mit einer Zinne. In der Zinnenlücke (rechts) und über der Zinne späteres Mauerwerk ohne Mauerhaupt – Teil der zweiten Bauphase, die den Zinnenkranz aufhob (vgl. Abb. 3, 6 unten – Zustand 2015).

Abb. 6: Týřov, Burg, Turmpalاس, Detail der Innenseite der Zinne mit späterer Aufmauerung und Ausfüllung der Zinnenlücke (vgl. Abb. 5 – Zustand 2015).

Abb. 7: Týřov, Burg, Turmpalاس, Detail der Außenseite der Zinne (rechts von der vertikalen Fuge) und der Aufmauerung (oben, s. Abb. 6. Zustand 2015 nach der Destruktion des Mauerwerks an der Innenseite).

Abb. 8: Týřov, Burg, Turmpalاس, südliche Eckpartie, Ansicht von Südosten. Rechts kleines Erdgeschossfenster (vgl. Abb. 2, ganz rechts). Pfeile grenzen den Abschnitt ab, in dem die Südostmauer (rechts) mit Baufuge an die Südwestmauer angeschlossen ist (links, vgl. Abb. 3 in der Mitte, 9, 10). Zustand 2015 nach der Destruktion.

Abb. 9: Týřov, Burg, Turmpalاس, Detail der Situation der Abb. 8 – Baufuge zwischen dem älteren Teil der Nordwestmauer (links, mit erhaltenen größeren Steinen des inneren Mauerhauptes) und dem späteren Teil der Südostmauer (Zustand 2015).

Abb. 10: Týřov, Burg, Turmpalاس, Inneres, südliche Ecke zwischen dem Erd- und ersten Obergeschoss. Pfeil zeigt zum Mörtelabdruck nach dem im Mauerhaupt unter den Deckenbalkenköpfen eingebauten Polsterholz (die Balkenlager verschwanden 2015). Links davon eine Fuge. Höher waren die im Rechtwinkel anliegenden Mauern verbunden, wie es einige schräg eingebaute Steine in der oberen Partie der Fotografie zeigen (vgl. auch Abb. 3 in der Mitte – rechts und 5 unten links). Zustand 2015, nach der Destruktion.

Abb. 11: Týřov, Burg, Turmpalاس, Südwestfassade, untere Partie, wo sich eine ziemliche Menge Stück Kalkstein befindet. Links unten (unter dem Baum) fand man 2016 das Kellerfensterchen (s. Abb. 4 – Zustand 2001).

(Übersetzung J. Noll)

K IDENTIFIKACI SOCH S ANTICKOU TEMATIKOU ZE SOCHAŘSKÉ DÍLNY RODINY PLATZERŮ V ZÁMECKÉM PARKU VE LNÁŘÍCH

ALENA HADRAVOVÁ

V přední části zámeckého parku v jihočeských Lnářích se pod vstupním mostem do zámku nachází soubor jedenácti (z původního celku dvanácti) klasicistních soch, představujících antická božstva. Na podstavcích jednotlivých skulptur jsou nadto umístěny v kruhových terčích reliéfy se znameními zodiaku. Autor plastik pocházel ze sochařské rodiny Platzerů.

Z. Skořepová uvádí,¹⁾ že autorem soch byl v závěru 18. století Ignác Michal Platzer (1757–1826), který se narodil, působil i zemřel v Praze a byl synem Ignáce Františka Platzera (1717–1787), patrně nejvýznamnějšího z šesti generací sochařského rodu. S lnářskými sochami je soudobá výzdoba Sporckových domů v Hybernské ulici v Praze

Obr. 1: Lnáře (okres Strakonice), terasa pod mostem k zámku – Minerva a Beran²⁷⁾ (všechny snímky A. Hadravová).

Obr. 2: Lnáře, terasa pod mostem k zámku – Venuše a Býk.

(pochází z doby kolem roku 1780, v letech 1790–1792 pak byla u domů sjednocena fasáda), a také výzdoba bývalého Liechtensteinského paláce na Malostranském náměstí. Společným pojítkem všech tří souborů soch je jejich tematika, která čerpá z antické mytologie. O Blažiček²⁾ za autora Lnářských plastik považuje shodně buď Ignáce Michala Platzerera, nebo již jeho otce Ignáce Františka v jeho posledním tvůrčím období (po roce 1780). Na s. 247 uvádí: „Z posledních let starého Platzerera, ne-li už z prvních let samostatné činnosti Ignáce Michala, je posléze řada mytologických soch na terase u zámku ve Lnářích. Sochy bohů a bohů na klasicistních podstavcích se znameními zvěrokruhu uplatňují dílenské modely a skizzy. Podoba Junony a Jupitera se přímo opírá o dochované Platzerovy kresby (v Muzeu hlavního města Prahy), modelace odpovídá pak některým pozdním modelům (rovněž v Městském muzeu). Také na schodišti Lnářského zámku se ještě uchovála kamenná soška amoretu, velmi příznačná pro poslední tvorbu Platzerovu.“ Mladší prameny jmenují jako autora buď mladšího příslušníka rodu Ignáce Michala,³⁾ nebo Ignáce Františka.⁴⁾

Podstavců je na terase pod mostem dvanáct, na jednom z nich však chybí nejen socha, ale i zvířetníkové znamení, jímž muselo být znamení Kozoroha (Capricornus). Podle dosavadních popisů⁵⁾ dvě sochy po levé straně mostu (při pohledu směrem k zámku) představují tato božstva provázená zvěrokruhovými znameními:

Arés (Mars) – Aquarius (Aqr, Vodnář)
Hestia (Vesta) – Pisces (Psc, Ryby).

Vpravo od mostu pak soubor pokračuje dalšími sochami:

Pallas Athéna (Minerva)⁶⁾ – Aries (Ari, Beran)
Hébé (Hebe) – Taurus (Tau, Býk)
Apollón (Apollo) – Gemini (Gem, Blíženci)
Poseidón (Neptunus) – Cancer (Cnc, Rak)
Zeus (Iupiter) – Leo (Leo, Lev)
Afrodité (Venus) – Virgo (Vir, Panna)
Héfaistos (Vulcanus) – Libra (Lib, Váhy)
Héra (Iuno) – Scorpius (Sco, Štír)
Artemis (Diana) – Sagittarius (Sgr, Střelec)

? (socha chybí; v dosavadní literatuře se uvádívá, že není známo, o jaké božstvo se jednalo) – chybí také terč se znaméním Capricornus (Cap, Kozoroh).

Pořadí zvěrokruhových znamení dnes ve Lnářích začíná Vodnářem, což by vypovídalo o tom, že přednost byla dána posloupnosti znamení od začátku kalendářního roku (Slunce vstupuje do Vodnáře každého roku v polovině ledna), a nikoli pořadí obvyklému v astronomii, kdy na první místo bývá kladen březen se souhvězdím Berana a jarním slunovratem. Dnešní umístění soch v zahradě, a tedy ani jejich pořadí, však nejspíše není původní. Je velmi pravděpodobné, že sochy byly původně umístěny v jiné

Obr. 3: Lnáře, terasa pod mostem k zámku – Apollón a Blíženci.

Obr. 4: Lnáře, terasa pod mostem k zámku – Mercurius, který chybí, k němu patří Rak.

části parku a během úprav v posledních dvou staletích byly přemístěny. Nemůžeme tedy sice s jistotou říci, zda řada soch začínala lednem nebo březnem, ovšem podle starých představ, jež přiblížíme v následujícím výkladu, by v daném souboru soch měla mít přednost symbolika astronomická a nikoli kalendářní, to znamená s počátkem v březnu a se sochou Minervy na začátku.

Poměrně známé a obvyklé bývalo ve výtvarném umění přiřazování zvěřníkových souhvězdí (znamení) k personifikovaným planetám, a to podle jejich domnělých astrologických účinků. Namátkově vybraným příkladem je třeba ikonografie planet na stropě Astronomické (či Astrologické) chodby Valdštejnského paláce v Praze, pocházející z dvacátých let 17. století, kde jsou k planetám v personifikované podobě sedmi antických božstev (Luna, Mercurius, Venus, Sol, Mars, Iupiter, Saturn) přiřazena jejich tzv. „denní“ a „noční“ znamení.⁷⁾ V případě Lnářů však o personifikace planet nejde; setkáváme se tu s personifikacemi dvanácti olympských bohů, k nimž ovšem podle antických teorií náležejí zodiakální znamení také. Přečteme-li si příslušný úryvek z básně *Astronomica* Marka Manilia⁸⁾ z 1. století n. l., najdeme výčet všech znamení zvěrokruhu, která jsou podle přesného „klíče“ přiřazena hlavním bohům řecko-římského pantheonu:

Manilius, *Astronomica* II 433–447:⁹⁾

„His animadversis rebus quae proxima cura?

Noscere tutelas adiectaque numina signis
et quae cuique deo rerum natura dicavit,
cum divina dedit magnis virtutibus ora,
condidit et varias sacro sub nomine vires,
pondus uti rebus persona imponere posset.
Lanigerum Pallas, Taurum Cytherea tuetur,
formosos Phoebus Geminos; Cyllenie, Cancrum,
Iuppiter, et cum matre deum regis ipse Leonem;
spicifera est Virgo Cereris fabricataque Libra
Vulcani; pugnax Mavorti Scorpios haeret;
venantem Diana virum, sed partis equinae,
atque angusta fovet Capricorni sidera Vesta;
e Iovis adverso Iunonis Aquarius astrum est
agnoscitque suos Neptunus in aethere Pisces.“

Z volné parafráze Maniliových latinských hexametrů tedy vyplývá přesvědčení, že příroda přiřkla každému z dvanácti bohů jedno znamení, o něž by měl pečovat. Tak Pallas Athéna (*Minerva*) dostala na starost Berana (Aries, *Laniger*¹⁰⁾ = „nesoucí rouno“, „nositel rouna“). Kythérská bohyně (*Cytherea*) čili Afrodité (*Venus*) dohlížela na Býka (*Taurus*). Foibos Apollón (*Phoebus*) měl na starosti pohledné Blížence (*Gemini*), to znamená dvojčata Kastora a Pollydeuka (Castora a Polluka). Hermés (*Mercurius*), přízviskem Kyllénský (*Cyllenius*) podle svého rodiště na hoře Kylléně, dožíral na Raka (*Cancer*). Diovi (Jovovi, *Iupiter*) jako hlavnímu božstvu náležel král zvířat v podobě zvěřníkového

Obr. 5: Lnáře, terasa pod mostem k zámku – Jupiter a Lev.

Obr. 6: Lnáře, terasa pod mostem k zámku – Ceres a Panna.

znamení Lva (*Leo*). Bohyni Démétře (*Ceres*), dárkyni obilí, nemohlo patřit jiné znamení než Panna (*Virgo*), která v ruce vždy nese obilný klas (*Spica*), jenž současně symbolizuje i významnou hvězdu v jejím souhvězdí, α Vir.¹¹⁾ Váhy (*Libra*), vykované v kovářské dílně, mohly pocházet jediné z rukou boha ohně Héfaišta (*Vulcana*). K bohu války Areovi (*Martovi*, *Mars*) se zase nejlépe hodí zodiakální souhvězdí Štíra (*Scorpio*), které umí svým ocasem nebezpečně štípat a poranit. K lovkyni Artemidě (*Dianě*) pak náleží mužský protějšek lovce, Střelec (*Sagittarius*), jenž má polovinu těla koňskou a polovinu lidskou, a má tedy podobu Kentaura lovícího lukem a šípem. Bohyně domácího krbu a strážkyně jeho ohně a tepla Hestia (*Vesta*) se pak podle Manilia dovedla postarat i o slabé, v zimě sotva viditelné hvězdy Kozoroha (*Capricornus*). Přesně na protilehlé straně ekliptiky, než je Diův (*Jovův*) Lev (páté znamení zvěřetníku), leží po šesti znameních jedenácté zodiakální souhvězdí, přičítané Diově sestře a manželce Héry (*Junoně*, *Iuno*), a tím je Vodnář (*Aquarius*). A poslední Ryby (*Pisces*) korespondují s bohem vodního živlu Poseidónem (*Neptunus*), do jehož království a pravomoci náležejí.

Úryvek najdeme začleněný do kontextu Maniliových charakteristik jednotlivých znamení zvěřetníku, božstvy antického světa se pak autor ve své básni již více nezabývá. Výňatku předchází např. výklad o ekliptikálních znameních, za nichž nastává střídání čtyř ročních období, předchází také výčet šesti dvojic protilehlých sou-

hvězdí (jako jsou např. Beran a Váhy, za nich je stejně dlouhý den i noc, protože v nich v březnu nastává jarní a v září podzimní rovnodennost). Po úryvku následuje astrologicko-medicínský výklad, známý i z mnoha jiných pramenů a ve středověkých rukopisech provázený často i názornými kresbami, který jednotlivým částem lidského těla přiřazuje jednotlivá znamení zvěřetníku, jež ten který orgán od hlavy k patě ovládají a ovlivňují.

Citace Manilia přirozeně neznamená, že objednavatel díla z rodu Sweerts-Sporcků či autor soch musel nutně znát právě jeho verše. Báseň Marka Manilia byla nejspíše jen východiskem, na něž navazovaly další články řetězu,¹²⁾ v nichž jeho nauka v evropské tradici žila. Maniliova báseň je dochována v ojedinělých opisech z 11. století (klášter Bobbio a další) a až po dlouhé době, kdy byla téměř zapomenuta, ji znovuobjevila renesance. V Itálii i dalších zemích Evropy prudce vzrostl počet opisů básně i jejích edic (inkunábulí) ve druhé polovině 15. století.¹³⁾ Není proto divu, že ideově je Maniliem (a dalšími texty) ovlivněna zřejmě poprvé až fresková výzdoba renesančního paláce Schifanoia ve Ferrare, a to stěn jeho „Sálu měsíců“ (*Sala dei mesi*), která se datuje do let 1466–1470 (sám palác byl postaven již v roce 1389). Ačkoli dnes je již téměř zničena malba sálu s bohatou symbolikou měsíců ledna, února a října až prosince, je zjevné, že antická božstva, zobrazená v horním pásu zachovaných měsíců, odpovídají ve volbě zodiakálního souhvězdí ve středním pásmu malby právě

Obr. 7: Lnáře, terasa pod mostem k zámku – Vulcanus a Váhy.

Obr. 8: Lnáře, terasa pod mostem k zámku – Mars a Vodnář (správně patří Štír).

maniliovské tradici.¹⁴⁾ Které z oček řetězu (ať už písemné nebo výtvarné, ikonografické povahy) inspirovaných Maniliem mohlo být bezprostřední inspirací pro tvorbu plastik Lnářské zámecké zahrady, ovšem zatím nevíme. Nadto se zdá, že dokonce ani v renesanční Itálii jich snad ani

mnoho nevzniklo.¹⁵⁾ Maniliův text však rozhodně vykládá danou astronomicko-astrologickou nauku napojenou na klasickou mytologii nejuceleněji,¹⁶⁾ a může tak dobře posloužit jako důležitý počáteční článek dlouhého řetězce návazné recepce antických tradic.

Srovnání soch a zodiakálních znamení s Maniliem

Pořadové číslo znamení v zodiaku	Znamení zodiaku	Lnáře: dosavadní identifikace soch a dosavadní přiřazení soch ke znamením	Manilius: řádné přiřazení dvanácti olympských bohů ke znamením zvěrokruhu	Shoda (+) či neshoda (-) Lnářských soch s Maniliem
1	Ari	Pallas Athéna (Minerva)	Pallas Athéna (Minerva)	+
2	Tau	Hébé (Hebe)	Afrodité (Venus)	- (po opravě identifikace sochy +)
3	Gem	Apollón (Apollo)	Apollón (Apollo)	+
4	Cnc	Poseidón (Neptunus)	Hermés (Mercurius)	-
5	Leo	Zeus (Iupiter)	Zeus (Iupiter)	+
6	Vir	Afrodité (Venus)	Démétér (Ceres)	- (po opravě identifikace sochy +)
7	Lib	Héfaistos (Vulcanus)	Héfaistos (Vulcanus)	+
8	Sco	Héra (Iuno)	Arés (Mars)	-
9	Sgr	Artemis (Diana)	Artemis (Diana)	+
10	Cap	?	Hestia (Vesta)	-
11	Aqr	Arés (Mars)	Héra (Iuno)	-
12	Psc	Hestia (Vesta)	Poseidón (Neptunus)	-

Obr. 9: Lnáře, terasa pod mostem k zámku – Diana a Střelec.

Obr. 10: Lnáře, terasa pod mostem k zámku – Vesta a Ryby (správně patří Kozoroh, který však chybí).

Nejvýraznější atributy, které zdobí lnářská božstva

Pallas Athéna (Minerva):	přilba s chocholem, ¹⁷⁾ náznak šupinatého pancíře, v pravé ruce štít s reliéfní hlavou Gorgony Medúsy, v levé drží sovu s rozepjatými křídly	Ari:	Beran se částečně vztyčuje na zadních nohách
Afrodité (Venus):	bohaté kadeře, lehce si přidržuje plášť, od jejích kolen k ní vzhlíží malý Amor, jehož levá noha spočívá na toulci; pod pravou nohou Venuše je mušle, odkaz na Afroditino zrození z mořské pěny	Tau:	Býk zobrazen celý, nikoli jen do půli těla, jako bývá obvyklé v zobrazeních kontinuální posloupnosti znamení zodiaku na ekliptice
Apollón (Apollo):	hraje na sedmistrunnou lyru, opírá se o kmen stromu s naznačenou popínavou rostlinou, snad vavřínem	Gem:	Blíženci v podobě malých, hrajících si a nahých dětí na obláčcích
Hermés (Mercurius):	–	Cnc:	Rak v podobě říčního raka, nikoli mořského kraba, jak bývá též obvyklé
Zeus (Iupiter):	s vousy, na hlavě korunu na znamení vládce, v obou rukou třímá svazky blesků, u nohou orel	Leo:	klasické, bezpříznakové zobrazení Lva
Démétér (Ceres):	na sloupku – oltáři přidržuje velký svazek obilí, pod nohou má srp	Vir:	sedící Panna drží v pravé ruce srp a v levé zdvihá do výše snopek obilí
Héfaistos (Vulcanus):	na hlavě čapka, levou rukou se opírá o velké kladivo spočívající na kovadlině, u pravé nohy položená vykovaná přilba	Lib:	klasické Váhy se dvěma zavěšenými miskami
Arés (Mars):	přilba s chocholem, plášť, vojenská suknice a vysoké boty, štít s hlavou Turka v turbanu (Turek nepochybně odkazuje k motivu z erbu rodu Sweerts-Sporcků, kteří v době vzniku sochařské výzdoby zámek vlastnili), u nohy má Mars velkou, patrně dělovou kouli	Sco:	Štír se zatočeným ocasem

Obr. 11: Lnáře, terasa pod mostem k zámku – Juno a Štír (správně patří Vodnář).

Obr. 12: Lnáře, terasa pod mostem k zámku – Neptunus a Rak (správně patří Ryby).

Artemis (Diana):	kratší praktický účes, u levé nohy toulec se šípy a náznak luku (vytesána je jeho střední část a naznačena je i tětíva), u pravé nohy bohyně stojí lovecký pes	Sgr:	Střelec s napnutým lukem a šípem
Hestia (Vesta):	v levé ruce drží hořící louč, symbol tepla domácího krbu, opírá se o pec, u pravé nohy má kulatý předmět (obětní miska obrácená dnem vzhůru nebo měch k udržování ohně?)	Cap:	sokl se zachoval bez sochy i bez zvěrokruhového znamení
Héra (luno):	provázená svým obvyklým atributem pávem, jehož ocas s oky symbolizuje stookého Arga, hlídače Íó, zabitého Hermem	Aqr:	Vodnář v podobě pololežícího říčního božstva, opřené o džbán s vyvěrající vodou ¹⁸⁾
Poseidón (Neptunus):	s dlouhým vousem, na hlavě korunu na znamení vládce, v rukou trojzubec a stojí na delfínu; na soklu sochy je vyryt letopočet 1823	Psc:	Ryby umístěny nad sebou, otočeny správně ¹⁹⁾ vždy ocasem k hlavě druhé ryby

Výklad tabulek a závěry

Z první tabulky je zřejmé, že pět soch z celého souboru je identifikováno správně, ve shodě s Maniliovým textem; sochy mají též přiřazená náležitá znamení zvěrokruhu a v literatuře i na webovské stránce zámku jsou popsána správně. Jsou to: 1. Pallas Athéna (Minerva) + Ari, 3. Apollón (Apollo) + Gem, 5. Zeus (Iupiter) + Leo, 7. Héfaiistos (Vulcanus) + Lib, 9. Artemis (Diana) + Sgr.

Dvě sochy byly dosud identifikovány nesprávně. Jde o sochy 2. Hébé (Hebe) + Tau a 6. Afrodité (Venus) + Vir. Podíváme-li se totiž na atributy těchto soch (srov. jejich popis výše ve druhé tabulce), zjistíme, že domnělá Hébé je ve skutečnosti Afrodita (zobrazena je i se svým synem

Erótem /Amorem, Cupidem/). Hébé nadto nepatří do klasického souboru dvanácti olympských bohů. Socha, určená na lnářském webu jako Afrodité (Venuše), je pak ve skutečnosti Démétér (Ceres), jak napovídají i běžné atributy sochy, tedy svazek obilí, který Ceres drží v levé ruce a jenž spočívá na vrchní desce podstavce, snad oltáře, a srp pod její nohou.²⁰⁾ Přijmeme-li tuto novou identifikaci soch, pak shledáme, že ji potvrzují i znamení zodiaku na soklech, která odpovídají maniliovské tradici. Tyto dvě sochy tedy po opravě identifikace zvyšují počet pěti správně určených soch a jejich znamení na sedm.

Víme, že jedna socha dnes v souboru chybí; ve lnářském popisu se na www.211 praví, že není jasné, o jakou sochu se jednalo, patřila však údajně k desátému zname-

ní Kozoroha. Podle Manilia ovšem víme, že ke Kozorohu by měla náležet bohyně Hestia (Vesta). Nabízí se tu tedy otázka, zda v minulosti nebyly přinejmenším některé sochy sejmuty ze svých podstavců a pak umístěny na nesprávné sokly.²²⁾ Možnost, že božstva a znamení špatně zkomponoval již sám objednavatel celého sochařského díla ve Lnářích, se zdá málo pravděpodobná, protože maniliovskou ikonografií k výzdobě zahrady zvolil, jistě ji v nějaké podobě znal a těžko v ní udělal zásadní chyby (k nimž by patřily i tak zjevné logické prohřešky, jako je např. nepřirazení Ryb k Neptunovi). Chybějící sochou souboru musí být podle maniliovského popisu Hermés (Mercurius), který navíc patří do počtu dvanácti olympských bohů (na rozdíl od Héby, jež v tomto sboru – jak jsme již řekli – místo neměla), a který navíc doplňuje klasický mytologický pantheon dvanácti bohů na paritních šest mužských a šest ženských božstev. Osm z dvanácti soch tedy máme spolehlivě vysvětleno.

U zbývajících čtyř soch se zdá, že v minulosti byly odděleny od svých podstavců se znameními a přesunuty pak na chybné lokace. Čtvrtého Poseidóna (Neptuna) by proto bylo třeba přemístit ke dvanáctým Rybám a jeho stávající sokl s Rákem by měl zůstat volný po chybějícím Hermovi (Mercuriovi). Osmá Héra (Juno) by se měla přesunout na jedenácté místo k Vodnáři, kdežto dnes jedenáctý Arés (Mars) by měl naopak zaujmout Junonino osmé místo u Štíra. Zbývá Hestia (Vesta), dnes na dvanáctém místě, by měla přejít na prázdný podstavec k Vodnáři, na desátou pozici, kam správně patří. Pak by všechny sochy kolekce (s výjimkou chybějícího Herma /Mercuria/ a terče s Kozorohem) byly na svých místech a vyjadřovaly by správně hlubší ikonografický obsah, jenž je v jejich řádném určení a přiřazení ke zvěrokruhovým souhvězdím skryt.

Jistou možnost srovnání nabízí např. soubor dvanácti měsíců na oplocení čestného dvora zámku ve Veltrusech nebo soubor dvanácti měsíců v zámeckém parku v Lysé nad Labem.

Sochy dvanácti měsíců a čtyř ročních období (Jaro a Podzim dnes chybějí), lemujících čestný dvůr ve Veltrusech, vznikly po roce 1710, pocházejí z dílny Matyáše Bernarda Brauna.²³⁾ Personifikované postavy (mužské i ženské) jednotlivých měsíců roku jsou na podstavcích opatřeny latinskými názvy (*Ianuarus, Februarius...*). Leden má v kartuši obrazec Vodnáře, Únor Ryb, Březen Berana, Duben Býka, Květen Blíženců, Červen Raka, Červenec Lva, Srpen Panny, Září Vah, Říjen Štíra, Listopad Střelce a Prosinec Kozoroha. Znamená to tedy, že se tu standardním způsobem přiřazuje ke každému kalendářnímu měsíci to znamení, do nějž Slunce v daném měsíci (zhruba kolem 20. dne příslušného měsíce) vstupuje. Ve Lnářích je však situace zcela jiná: božstva tu nepředstavují měsíce roku a ani zodiakální znamení tu nesymbolizují časovou, kalendářní míru (dvanáctinu roku). Bohům jsou tu ekliptikální souhvězdí přiřazena podle jejich domnělých vlastností, shodných povahových rysů, představ o kompetencích a podobnostech s božstvem. Jde tedy o symboliku astronomicko-astrologickou a nikoli kalendářní.

Alegorie dvanácti měsíců v zámeckém parku v Lysé nad Labem²⁴⁾ vznikly po roce 1730 a jsou také spojovány s dílnou Matyáše Bernarda Brauna (sám Braun byl v tu

dobu již nemocný a zakázky začal přenechávat odchovancům své dílny).²⁵⁾ Měsíce jsou na soklech provázeny dnes již jen částečně zachovanými krátkými německými básněmi, charakterizujícími tzv. „měsíční práce“²⁶⁾ v dané dvanáctině ročního koloběhu. Z doby po polovině 18. století pak v parku pocházejí mj. sochy bohů z dílny Ignáce Františka Platzera, charakterizované svými atributy. Analogie ke Lnářské symbolice však ani zde obsažena není a nenašla jsem ji ani u dalších plastik antických bohů od M. B. Brauna, příslušníků rodu Platzerů či z jiných soudobých dílen, které zdobí pražské paláce a domy (dům U Kamenného stolu na Malé Straně, Liechtensteinský palác na Malostranském náměstí, Sweerts-Sporckův palác v Hyberské ulici, palác Kinských na Staroměstském náměstí, palác Silva-Tarouca Na Příkopě, Clam-Gallasův palác v Husově ulici, Vrtbovská zahrada) či zámek a park v Dobříši, v Duchcově, na Konopišti, tzv. Sluneční bránu v Hořovicích apod.

Lnářské zobrazení pantheonu dvanácti antických božstev spolu se zvířetníkovými souhvězdími, která božové ovládají, tak u nás prozatím zůstává ojedinělé. Není však obvyklé ani v zahraničí (v Itálii), jak o tom svědčí průzkum italských památek, který podnikla Kristen Lippincott v souvislosti s existencí maniliovského přiřazení božstev ke znaméním zvěrokruhu na renesančních malbách v Sala dei Mesi ferrarského paláce Schifanoia (srov. pozn. 15 na s. 174). Zdá se, že také v zahraničí – stejně jako u nás – převládá kalendářní symbolika, reprezentovaná zobrazováním měsíčních prací a personifikacemi měsíců s atributy, které k jednotlivým měsícům náležejí. Ostatně i v Sala dei Mesi najdeme vedle sebe symboliky obě. Přesto doufám, že se další výtvarné analogie Manilovy literární konstrukce, spojující hlavní antické bohy se zodiakem, postupem doby ještě podaří dohledat.

Práce byla podpořena grantem GAČR 17-03314S. Recenzentovi příspěvku děkuji za doporučení vhodné literatury o barokním sochařství a tvorbě rodiny Platzerů.

POZNÁMKY

- 1) Z. Skořepová, O sochařském díle rodiny Platzerů. Příspěvek k dějinám středoevropského sochařství. Praha: SNKLHU 1957, s. 104–105, 110.
- 2) O. J. Blažíček, Sochařství baroku v Čechách. Plastika 17. a 18. věku. Praha: SNKLHU 1958, s. 247, 267.
- 3) I. Otruba – J. Ptáček – L. Švorc, 101 našich nejkrásnějších zahrad a parků. Praha: Pavel Dobrovský – Beta 2007, s. 129.
- 4) S. Dobařová, Hesperidky na zámcích a v zahradách: Roudnice, Lnáře, Libochovice a Troja, in: M. Mádl ed., Tencalla I: Barokní nástěnná malba v českých zemích. Praha: Artefactum 2012, s. 195–223, zvl. 212. Také na stropě hlavního zámeckého sálu ve Lnářích najdeme vyobrazení společnost všech bohů na svatbě Dia a Héry, kdy Gáia novomanželům podává svatební dar, jablůňku se zlatými jablky, a téma je ještě dále rozvedeno v šesti postranních obrazech. V klenebních výsečích pak putti nesou symboly dvanácti znamení zvířetníku (srov. k tomu podrobně tamtéž, s. 37; M. Mádl – R. Mitošová, Lnáře. Zámek Zachea Černína z Chudenic. Katalog nástěnných maleb, in: M. Mádl ed., Tencalla II: Barokní nástěnná malba v českých zemích. Praha: Artefactum 2013, s. 461–476). Tato výzdoba však nemá souvislost se sochami v zámeckém parku.
- 5) Např. V. Červenka – J. Kurz, Lnáře. Památky: unikátní encyklopedie na pokračování. Plzeň: Fraus 2002, s. 8–9. (Zpracováno na základě podkladů poskytnutých od majitelů zámku Lnáře, dědiců JUDr. Jindřicha A. Vaničky.)

- 6) Uvádím jak řeckou, tak latinskou podobu jmen, v grafice se přitom řídím obecně přijatými zásadami v práci *L. Svoboda a kol.*, Encyklopedie antiky. Praha: Academia 1973.
- 7) Srov. A. Hadravová – P. Hadrava, Astronomická symbolika Valdštejnského paláce, in: E. Fučíková – L. Čepička edd., Valdštejn. Albrecht z Valdštejna: Inter arma silent musae? Sborník příspěvků a katalog k výstavě Albrecht z Valdštejna a jeho doba. Praha: Academia 2007, s. 149–157; *titiŕ*, Science in Contact with Art: Astronomical Symbolics of the Wallenstein Palace in Prague, in: J. Zamrzlová ed., Science in Contact at the Beginning of Scientific Revolution. Acta historiae rerum naturalium necnon technicarum, New series, vol. 8. Praha: NTM 2004, s. 173–210, kde je citována i další literatura.
- 8) Marcus Manilius byl mladším současníkem Publia Ovidia Nasona a působil na sklonku Augustovy vlády, hlavně však v době císaře Tiberia (14–37 n. l.). V díle *Astronomica* o pěti knihách, složeném v daktylském hexametu a v závěru částečně poškozeném, se zabývá jak astronomií, tak astrologií. Čerpal z díla Aráta ze Solů *Fainomena* (*Jevy na nebi*) – znal patrně i latinský překlad řecké Arátovy práce z pera Marka Tullia Cicerona *Aratea* –, ale i z díla astronoma Poseidónia ze Rhodu. Maniliovo dílo ovlivnilo ve 4. století n. l. spis *Aratea Postumia Rufia Festa Aviena* a také převážně astrologickou práci *Mathésis* (*Poučení*) Iulia Firmika Materna ze Syrákús.
- 9) *Manilius*, *Astronomica* (G. P. Goold ed.). Lipsiae: B. G. Teubner 1998, s. 43.
- 10) Výrazu *Laniger* pro souhvězdí Berana použil již Germanicus ve svém latinském překladu Arátovy básně *Fainomena* (verš 706), zvaném proto též *Aratea* (asi 4–7 n. l.), srov. *Germanici Caesaris Aratea cum scholiis* (A. Breysig ed.). Hildesheim: Georg Olms Verlagsbuchhandlung 1867, a později samozřejmě též Avienus, další překladatel a upravovatel Arátovy skladby. Sám Manilius označoval znamení Berana i jinými poetickými synonymy: *Corniger* („rohatý“, „mající rohy“), *Phrixei signum* („Frixovo znamení“); srov. A. Hadravová – P. Hadrava, *Sphaera octava*. Mýty a věda o hvězdách IV. Katalogy hvězd a přemyslovský nebeský glóbus. Praha: Artefactum – Academia 2013, s. 397.
- 11) Hvězda α Vir, *Spica* (Klas), je v latinské verzi Ptolemaiova *Katalogu hvězd*, která vznikla překladem z arabštiny, do níž as-Súfi v 10. století převedl řecký *Katalog hvězd* Klaudia Ptolemaia, charakterizována jako 509. hvězda v celkovém pořadí a 14. hvězda souhvězdí Panny takto: „Ta (hvězda), která je na levé dlani (Panny) a nazývá se Klas (*Spica*)“ (srov. edici a překlad katalogu z rukopisu Praha, Knihovna Královské kanonie premonstrátů na Strahově, DA II 13, A. Hadravová – P. Hadrava, o. c. v pozn. 10, s. 90 a 197). Jako obilný klas hvězdu najdeme zobrazenou již např. na hvězdném glóbu Atlanta Farnese (srov. tamtéž, s. 259, obr. 81).
- 12) Soudobý s Maniliem je např. mramorový oltář dvanácti bohů z 1. století n. l., pocházející z Gabií v blízkosti Říma. Patřil původně do sbírky římské rodiny Borghese, od roku 1807 je v pařížském Louvru. Hlavy klasického kánonu dvanácti bohů, umístěné v kruhu po okraji horní desky oltáře, mají paralely v bočním vlysu se zvířetníkovými znameními; přiřazení božstev ke znameníům však neodpovídá Maniliovu pořadí.
- 13) *Manilius*, o. c. v pozn. 9, s. V–XXVI.
- 14) Z bohaté literatury k výzdobě stěn Sálu měsíců a určení Manilia jako jednoho z inspirativních zdrojů maleb ocitujme základní dílo A. Warburg, *Italianische Kunst und internationale Astrologie in Palazzo Schifanoja* z Ferrara, in: A. Venturi ed., *L'Italia e l'arte straniera. Atti del X Congresso Internazionale di Storia dell'Arte in Roma* (1912). Roma: Magnolie et Strimi 1922, s. 179–193 (anglický překlad: A. Warburg, *Italian Art and International Astrology in the Palazzo Schifanoia*, in: *The Renewal of Pagan Antiquity*. Los Angeles: Getty Center 1999, s. 563–591); z nové literatury pak alespoň práci K. Lippincott, *The Iconography of the Salone dei Mesi and the Study of Latin Grammar in Fifteenth-century Ferrara*, in: M. Pade – L. Waage Petersen – D. Quarta edd., *La corte di Ferrara e il suo mecenatismo: 1441–1598: Atti di convegno internazionale*, Copenhagen, maggio 1987. Modena: Panini 1990, s. 93 až 110.
- 15) Srov. K. Lippincott, o. c. v pozn. 14, s. 96: „As I have indicated, there is only an extremely limited iconographic tradition for the illustration of Manilius's *Astronomica* in the monumental arts“.
- 16) Poté, co Maniliův text vešel ve známost, jej parafrázuje ještě několik autorů, mezi nimi v šedesátých letech 15. století Marsilio Ficino (*M. Ficino, Theologia Platonica de immortalitate animorum*. Parisiis: apud Aegidium Gorbinum 1559 /1. vyd. 1482/, fol. 50r): „In prima quidem (= sphaera) per zodiacum cernimus animalia siderea duodecim. In quolibet autem illorum stella quaedam est principalis tanquam cor animalis illius in caelo picti, in quo quidem corde vitam agit anima totius sideris principalis. Illic igitur animae divinae duodecim a Pythagoricis collocantur. In Arietis corde Pallas, in corde Tauri Venus, Geminorum Phoebus particularis, Cancris Mercurius, Leonis Iupiter particularis, Virginis Ceres, Librae Vulcanus, Scorpionis Mars, Diana Sagittarii, Capricorni Vesta, Aquarii Iuno, Piscium vero Neptunus.“ – „V první (= sféře) vidíme ve zvěrokruhu dvanáct hvězdných zvířat. V každém z nich je jedna hlavní hvězda jakoby srdcem onoho zvířete, zobrazeného na nebi, a v tomto srdci žije hlavní duše celého souhvězdí. Tam tedy Pythagorovci umísťují dvanáct duší bohů. Do srdce Berana Palladu, do srdce Býka Venuši, do Blíženců Foiba, Mercuria do Raka, Jupitera do Lva, Cereru do Panny, Vulkana do Vah, Marta do Štíra, Dianu do Střelce, Vestu do Kozoroha, Junonu do Vodnáře a Neptuna do Ryb.“
- 17) Při povodních v srpnu roku 2002 voda bohužel povalila tři sochy a Minerva pádem utrpěla škodu, ulomila se její přilba. Dnes je poškození částečně opraveno, chybí však část kamenné přilby nad levým okem. Hrozí, že ponechané praskliny na přilbě a na spojnici s hlavou budou v budoucnu zdrojem dalšího poškození, způsobeného zatékáním dešťové vody.
- 18) Jeho ikonografická podoba připomíná rozměrné antické personifikace řek, jakými jsou třeba Nil a Tiber ze 2. století n. l., dnes pod schodištěm Senátorského paláce a Tabularia na Campidogliu v Římě, nebo socha zvaná Marforio na nádvoří Kapitolských muzeí (Palazzo Nuovo), představující Oceán, boha všech moří, a pocházející z 2. či 3. století n. l. Obdobné sochy byly výtvarným modelem pro ztvárnění říčních bohů a dostaly se i do ikonografie souhvězdí (Vodnáře), ale třeba i souhvězdí Ěridanu, jak o tom svědčí např. rukopis z londýnské Britské knihovny, Harley 647 (tzv. *Cicero Harleianus*), fol. 10v, pocházející z Francie 9. století (srov. A. Hadravová, *Sphaera octava*. Mýty a věda o hvězdách III. Středověká pojednání o souhvězdích. Praha: Artefactum – Academia 2013, s. 229–230, 257–260).
- 19) Tj. ve shodě s popisy antických i odvozených středověkých pojednání o souhvězdích (srov. A. Hadravová, *Sphaera octava*. Mýty a věda o hvězdách II. Gaius Iulius Hyginus: O astronomii. Praha: Artefactum – Academia 2013, passim).
- 20) K ikonografii antických božstev srov. např. encyklopedii *H. Cancik – H. Schneider – M. Landfester* edd., Brill's New Pauly (New Pauly Online), Litterae ante portas. Databáze ke studiu řeckých a latinských textů (<http://litterae.phil.muni.cz>), ev. další práce: R. Graves, *The Greek Myths. The Complete and Definitive Edition*. London: Penguin 2011; J. Hall, *Slovník námětů a symbolů ve výtvarném umění*. Praha: Mladá fronta 1991; A. Hadravová, *Sphaera octava*. Mýty a věda o hvězdách I. Pseudo-Hyginus, Báj. Praha: Artefactum – Academia 2013; též, Druhý vatikánský mytograf. Dva nově identifikované rukopisy z Národní knihovny v Praze. Praha: Scriptorium 2017.
- 21) <http://prostor-ad.cz/pruvodce/okolobrd/lnare/park.htm> (13. dubna 2017).
- 22) Lze vyloučit, že by došlo k nesprávnému přemístění terčů se znameními, protože jejich pořadí je správné.
- 23) K celku tvorby Bernarda Brauna srov. E. Poche, Matyáš Bernard Braun. Praha: Odeon 1986.
- 24) Souborem soch antických bohů, pocházejícím z dílny rodiny Platzerů a umístěným v zámeckém parku v Lysé nad Labem, se zabývala K. Adamcová, *Lysá nad Labem, sochařská výzdoba zámeckého parku*. Praha: NPÚ 2011 (online: <http://previous.npu.cz/barokni-socha/vyznamni-donatori/vypis/detail/209-lysa-nad-labem-socharska/>) (13. dubna 2017).
- 25) O. J. Blažíček, o. c. v pozn. 2, s. 152, 210; K. Adamcová, o. c. v pozn. 24.
- 26) K antické a středověké tradici tzv. měsíčních prací v písemných památkách a další literaturu k tématu srov. A. Hadravová, *Textová tradice výkladu o měsících a měsíčních pracích v Knize dvacatera umění mistra Pavla Židka*, in: A. Baďurová – K. Boldan – A. Jelínková – M. Vaculínová edd., *Humanismus v rozmanitosti pohledů. Farrago festiva Iosepho Hejnic nonagenario oblata*. Praha: Knihovna AV ČR 2014, s. 131–164.
- 27) Fotografie pořídila autorka příspěvku.

ZUR IDENTIFIKATION DER STATUEN MIT DER ANTIKEN THEMATIK AUS DER BILDHAUERWERKSTATT DER FAMILIE PLATZER IM SCHLOSSPARK IN LNÁŘE/SCHLÜSSELBURG

Der Beitrag beschäftigt sich mit der Kollektion von zwölf Statuen, die aus der Bildhauerwerkstatt des Geschlechts Platzer stammen und am Ende des 18. Jahrhunderts für den Schlossgarten in Lnáře (Bezirk Südböhmen, Kreis Strakonice/Strakonitz) gefertigt wurden. Die Statuen stellen zwölf Gottheiten des klassischen griechischen Pantheons dar; im Beitrag sind die bisherigen unrichtigen Identifikationen einiger von ihnen verbessert. Die Plastiken stehen auf Sockeln, auf den personifizierte ekliptikale Sternbilder (Zeichen) dargestellt sind. Der Schlüssel zu dem Verständnis der ganzen Komposition des Werkes ist das Gedicht *Astronomica* Markus Manilius aus dem 1. Jahrhunderts u. Z. Auf ihrem Grund ist in dem Beitrag die richtige Attribution der griechischen Götter und Göttinnen zu den einzelnen Zeichen des Zodiakus beschrieben. Die ist in dem Park durch neuzeitige Verschiebungen der Statuen und ihrer Sockel, bei denen die Kenntnis von dem ursprünglichen Sinn der ganzen Kollektion und von der richtigen Einreihung der Gottheiten zu den Zeichen, die nach alten astronomisch-astrologischen Vorstellungen beaufsichtigen, verloren gegangen ist, gestört. Das Ideenprogramm der Bildhauerkollektion in Lnáře ist in unseren Gebieten vereinzelt und es ist auch in der Welt nicht gewöhnlich. Eine der Analogien, die in dem Artikel erwähnt ist, ist die Renaissance-malerei in Sala dei Mesi des Palastes Schifanoia in Ferrara, wo neben der manilischen Symbolik dazu noch in der Form der sog. Mondarbeiten auch die Kalendersymbolik erfasst ist.

ABBILDUNGEN

Abb. 1: Lnáře/Schlüsselburg (Kreis Strakonice/Strakonitz), Terrasse unter der Brücke zum Schloss – Minerva und Widder (alle Aufnahmen A. Hadravová).

Abb. 2: Lnáře, Terrasse unter der Brücke zum Schloss – Venus und Stier.

Abb. 3: Lnáře, Terrasse unter der Brücke zum Schloss – Apollon und Zwillinge.

Abb. 4: Lnáře, Terrasse unter der Brücke zum Schloss – Mercurius, der fehlt, zu ihm gehört Krebs.

Abb. 5: Lnáře, Terrasse unter der Brücke zum Schloss – Jupiter und Löwe.

Abb. 6: Lnáře, Terrasse unter der Brücke zum Schloss – Ceres und Jungfrau.

Abb. 7: Lnáře, Terrasse unter der Brücke zum Schloss – Vulkanus und Waage.

Abb. 8: Lnáře, Terrasse unter der Brücke zum Schloss – Mars und Wassermann.

Abb. 9: Lnáře, Terrasse unter der Brücke zum Schloss – Diana und Schützer.

Abb. 10: Lnáře, Terrasse unter der Brücke zum Schloss – Vesta und Fische (richtig gehört hierher Steinbock, der aber fehlt).

Abb. 11: Lnáře, Terrasse unter der Brücke zum Schloss – Juno und Skorpion (richtig gehört hierher Wassermann).

Abb. 12: Lnáře, Terrasse unter der Brücke zum Schloss – Neptun und Krebs (richtig gehören hierher Fische).

(Übersetzung J. Kroupová)

VOLUPTUÁRNÍ STAVBY V LIECHTENSTEINSKÝCH PARCÍCH V NOVÝCH ZÁMCÍCH U LITOVLE A V ADAMOVĚ

DANIEL LYČKA

Krajina „pohanských“ chrámů, tak profesor Pavel Zatloukal nazval prostor mezi Lednicí, Valticemi a Břeclaví.¹⁾ Tento areál vznikl pod dohledem knížat z Liechtensteina už od 17. století, přičemž největší rozmach nastal v době pozdního osvícenství – preromantismu a romantismu za knížete Aloise I. Josefa (1759–1805) a jeho mladšího bratra knížete Jana I. Josefa z Liechtensteina (1760–1836), který se stal hlavou primogenitury rodu po bratrově smrti na jaře roku 1805. Značný podíl na podobě celkové krajinné kompozice, a to nejen v Lednicko-valtickém areálu, měl architekt a později i knížecí stavební ředitel Joseph Hardtmuth, který navrhl, a následně byl podle jeho plánů realizován, nemalý počet voluptuárních i užitkových objektů v Čechách, na Moravě a v Dolním Rakousku. Architektura tak šla ruku v ruce s okolní krajinou, kterou podle představ knížete Jana I. Josefa dotvářel do podoby bájně Arkádie knížecí zahradní architekt a hospodářský rada Bernhard Petri.

Obr. 1: Lednická kaskáda. Franz Ferdinand Runk, cca 1816, kvaš (SFL [© LIECHTENSTEIN. The Princely Collections, Vaduz-Vienna], Inv.-Nr. GR 609).

Nepochybnou inspirací pro stavební počiny knížat z Liechtensteina, ale i pro Černíny (Krásný Dvůr u Podbořan), Chotky (Veltrusy, Kačina), Haugwitz (Jinošovo-Schönwald) či arcibiskupy z Kroměříže, byly rakouské (Schönbrunn, Laxenburg) a německé (Wörlitz, Schwetzingen), potažmo přímo francouzské zahrady (Versailles, Monceau). Společný zdroj inspirace je však možné najít především v díle anglického architekta Williama Chamberse, který v anglické královské zahradě Kew Gardenu kromě Konfuciova domu (*The House of Confucius*) navrhl i zříceninu vítězného oblouku (*Ruined Arch*), oranžerii, pagodu, chrámy Slunce a Míru, ale i mešitu se dvěma minarety (*Mosque*).